

УДК 336.02:327

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МСБ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Рекова Н.Ю., Мельник С.В., Луценко В.І.

THE DIRECTIONS OF REFORMING OF TAX REGULATION OF SME IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN INTEGRATION

Rekova N.Yu., Melnyk S.V., Luzenko V.I.

В статті запропоновано економіко-математичну модель визначення оптимальної середньої ставки єдиного податку з урахуванням її впливу на основні показники розвитку національної економіки, населення і підприємств. Даний підхід спрямовано на пошук оптимальної ставки єдиного податку в умовах стимулювання інноваційної активності підприємств малого і середнього бізнесу, а також спрямований на забезпечення збалансованості податкових надходжень до бюджету та зростанню рівня зайнятого населення на таких підприємствах. Обґрунтовано, що реалізація запропонованого підходу забезпечить не тільки покращення фінансового регулювання малого і середнього бізнесу, а й допоможе визначити основні напрями податкового реформування в Україні щодо господарської діяльності підприємств малого і середнього бізнесу в умовах європейської інтеграції.

Ключові слова: економіко-математична модель, оптимальна ставка єдиного податку, малий і середній бізнес, інноваційна активність, фінансове регулювання, податкове реформування, європейська інтеграція.

1. **Вступ.** В умовах кризи та руйнування традиційних галузей, особливо на сході країни, мале й середнє підприємництво має високий потенціал для створення нових робочих місць і забезпечення самозайнятості. Сьогодні малий і середній бізнес дає роботу понад 7 млн громадян, тому послаблення надмірного адміністративного й податкового тиску для підприємців є пріоритетом Парламенту й Уряду [1].

Найбільший розрив розвитку МСБ в Україні та державах – членах ЄС спостерігається у площині несприятливого бізнесклімату, що зумовлено збереженням системної корупції, яка формує надвисокі (порівняно з іншими країнами ЄС) витрати на здійснення підприємницької діяльності. Це т.зв. інфраструктурні, інституційні та адміністративні податки. Водночас лише законодавчого скасування цих податків недостатньо. Має бути ліквідована спричинена тотальною корупцією практика системного невиконання органами державної влади всіх гілок та

рівнів норм національного законодавства, що знижує результативність законодавчих змін. Кількісна оцінка стану виконавчої дисципліни в системі державної влади свідчить, що на задовільному рівні виконується лише третя частина нормативних вимог і регуляцій. Отже, досягнення європейських параметрів бізнес-клімату залежить від комплексного реформування системи державного управління та демонтажу існуючих тінювих схем. Саме тому, необхідно не лише стимулювати тих, хто працює в Україні, а й створити такі умови, щоб повернулися підприємці, які протягом останнього десятиріччя виїхали за кордон.

Метою статті є обґрунтування напрямів реформування податкового регулювання малого і середнього бізнесу в умовах європейської інтеграції.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженню питання податкового регулювання малого і середнього бізнесу присвячено чимало наукових праць та аналітичних доповідей, де йде мова про необхідність податкового реформування в умовах інтеграційних процесів. Хочеться відзначити також праці таких науковців як Мазур Ю.О., Шерстенникова Ю.В., Ромащук Л.В., на основі яких було проведено дослідження підходів до визначення оптимальної ставки єдиного податку в умовах стимулювання інноваційної активності підприємств малого і середнього бізнесу, що забезпечить збалансованість податкових надходжень до бюджету та зростання рівня зайнятості населення, що сприятиме реформуванню податкової системи в Україні.

3. **Результати дослідження.** Для забезпечення ефективного розвитку підприємств малого і середнього бізнесу необхідним, насамперед, є вдосконалення процесу формування регуляторної політики держави, що виражається в збалансованому зростанні на рівні держави: податкових надходжень в бюджет; на рівні підприємств: інвестицій в інновації; на рівні населення: рівня зайнятості; а також реформуванні пільгового оподаткування. Так, протягом 2014-2015

рр. застосування податкових пільг у галузевому, соціальному та регіональному (СЄЗ і ТПР) зрізі не дало очікуваного ефекту, призвівши до марних втрат державного бюджету. Станом на початок 2015 р. в Україні діє 251 податкова пільга, у т.ч. 54 мають цільове спрямування. Показники не враховують пільг з податку на доходи фізичних осіб, єдиного та фіксованого сільськогосподарського податків. Необхідним є подальший перегляд кількості податкових пільг на основі методики оцінювання ефективності їх застосування за визначеними критеріями, врахування європейського досвіду складання податковими органами щорічних звітів про податкові втрати бюджету та їх оприлюднення.

Таким чином, дослідження напрямів забезпечення розвитку фінансового регулювання малого і середнього бізнесу потребує подальшого наукового дослідження з позицій обґрунтованої концепції фінансового регулювання малого і середнього бізнесу з урахуванням висунутих передумов. Необхідним є побудова економіко-математичної моделі, реалізація якої дозволить запропонувати певні рекомендації щодо фінансового забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Економіко-математична модель визначення оптимальної середньої ставки єдиного податку базується на передумовах про вплив єдиного податку на основні показники держави, населення і підприємств. Схема впливу представлена на рис.

Зміна середньої ставки єдиного податку в перший період часу відбивається безпосередньо на відрахуваннях до бюджету цього податку (стрілка 1), а також на що залишається в розпорядженні підприємства чистого прибутку (стрілка 2). У свою чергу, чистий прибуток підприємства є джерелом інвестицій в основний і оборотний капітал (стрілка 3). При цьому передбачається, що залежність інвестицій від чистого прибутку враховує тенденції ринку товарів і, інвестуючи в капітал при зменшенні середньої ставки єдиного податку, підприємства розраховують збільшити обсяг виробництва продукції для задоволення платоспроможного попиту. При збільшенні ставки єдиного податку підприємства знижують інвестування, так як відбувається переміщення капіталу в більш вигідні сфери діяльності або припинення діяльності підприємств.

У наступний після зміни середньої ставки єдиного податку період часу відбувається освоєння інвестицій і змінюється капітал підприємства (стрілка 4). Зміна капіталу веде до відповідної зміни пов'язаних з ним витрат на працю (стрілка 6). У результаті зміни факторів виробництва (стрілки 5 і 7) змінюється обсяг виробленої та реалізованої продукції. Обсяг реалізації підприємств впливає на сплачувані ними відрахування до бюджету єдиного податку, що справляється в основному з виручки (стрілка 11). Переважна частка єдиного податку в Україні збирається з платників 3-6 груп, які платять

податок у розмірі 3-7% від виручки, при цьому середня ставка податку дорівнює 5%. Платники 1-2 групи, що платять єдиний податок у розмірі до 20% від мінімальної заробітної плати, мають незначну частку в загальному обсязі збору єдиного податку, тому в даному дослідженні не розглядаються.

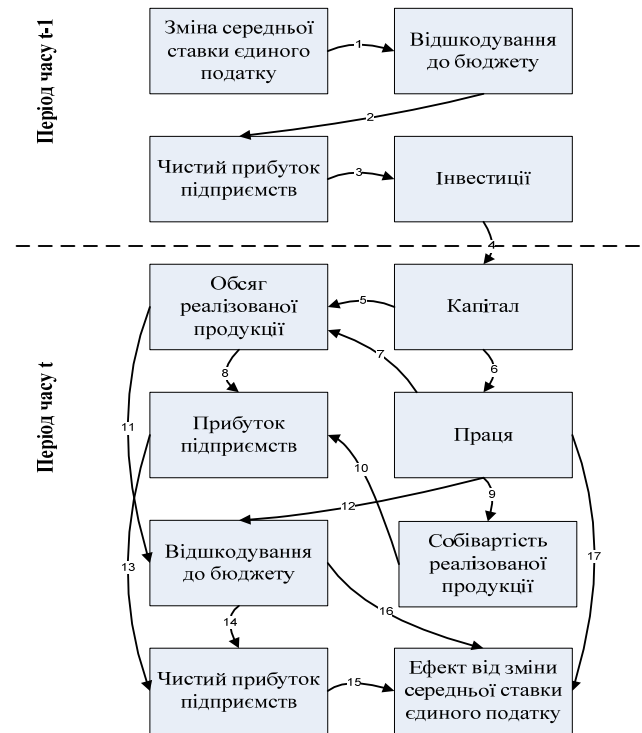

Рис. Схема впливу єдиного податку на оцінювані показники держави, населення і підприємств

Зміна витрат на працю веде до відповідної зміни собівартості реалізованої продукції (стрілка 9). Також витрати на працю визначають частину відрахувань до бюджету, зокрема, прибутковий податок (стрілка 12). Різниця між обсягом реалізованої продукції та її собівартістю визначає прибуток підприємства (стрілки 8 і 10). У свою чергу, різниця між прибутком підприємств та їх відрахуваннями до бюджету визначають чистий прибуток підприємства (стрілки 13 і 14).

Метою моделі є знаходження такої середньої ставки єдиного податку, яка забезпечила б максимальний економічний ефект одночасно для держави, підприємств і населення. Ефект для держави оцінюється як обсяг надходжень до бюджету. Ефектом для підприємств є величина чистого прибутку. Для населення ефектом є зміна його доходів, отриманих у результаті зміни витрат на оплату праці. Таким чином, сукупний ефект від зміни середньої ставки єдиного податку є сумою приватних ефектів для держави, населення і підприємств (стрілки 15, 16 і 17).

Розглянемо формування основних складових економічного ефекту від зміни середньої ставки єдиного податку. Обсяг реалізованої продукції (Y_t)

вважається рівним виробленої продукції і розраховується за допомогою виробничої функції Кобба-Дугласа [2, с. 28]:

$$Y_t = A \cdot K_t^\alpha \cdot L_t^\beta,$$

де K_t^α – основний і оборотний капітал в момент часу t ;

L_t^β – витрати на оплату праці в момент часу t .

Обсяг відрахувань до бюджету T_t розраховується за формулою:

$$T_t = T_t^E + T_t^P,$$

де T_t^E – відрахування єдиного податку;

T_t^P – відрахування податку на доходи фізичних осіб.

У свою чергу, відрахування єдиного податку розраховуються залежно від величини виручки і середньої ставки єдиного податку:

$$T_t^E = r^E Y_t,$$

де r^E – середня ставка єдиного податку.

Відрахування податку на доходи фізичних осіб розраховуються за формулою:

$$T_t^P = r^P L_t,$$

где r^P – середня фактична ставка податку на доходи фізичних осіб.

Капітал, що використовується у виробництві, залежить від капіталу в попередній момент часу та інвестицій:

$$K_t = K_{t-1} + I_{t-1},$$

$$I_{t-1} = f_P(P_{t-1}),$$

$$P_{t-1} = Y_{t-1} - C_{t-1} - T_{t-1}^E,$$

де C_{t-1} – собівартість виробленої продукції в періоді $t-1$;

I_{t-1} – інвестиції в капітал в періоді $t-1$;

f_P – функція залежності інвестицій від чистого прибутку;

P_{t-1} – чистий прибуток підприємств в часі $t-1$.

При зміні середньої ставки єдиного податку відбувається зміна чистого прибутку підприємств:

$$\widehat{P}_{t-1} = Y_{t-1} - C_{t-1} - \widehat{T}_{t-1}^E,$$

де \widehat{P}_{t-1} – чистий прибуток підприємств з урахуванням єдиного податку, сплаченого за новою середньою ставкою;

$\widehat{T}_{t-1}^E = \widehat{r}^E Y_{t-1}$ – величина збору єдиного податку за новою середньою ставкою;

\widehat{r}^E – нова середня ставка єдиного податку.

В результаті змінюються інвестиції та капітал у наступному періоді:

$$\widehat{I}_{t-1} = f_P(\widehat{P}_{t-1}),$$

$$\widehat{K}_t = K_{t-1} + \widehat{I}_{t-1},$$

де \widehat{I}_{t-1} – інвестиції з урахуванням впливу нової середньої ставки єдиного податку;

\widehat{K}_t – капітал з урахуванням впливу нової середньої ставки єдиного податку.

Витрати на оплату праці у виробничій функції пов'язані з витратами капіталу. При цьому виходимо з класичного припущення, що у орієнтованого на мінімізацію витрат підприємства частка сукупних витрат йде на капітал і частка - на працю [3]. При такій пропорції потреба в додатковій робочій силі для обслуговування зміненого капіталу розраховується за формулою:

$$\Delta L_t = \frac{\alpha}{\beta} \Delta K_t,$$

де ΔL_t – зміна витрат праці при зміні середньої ставки єдиного податку;

α – коефіцієнт еластичності основного і оборотного капіталу;

β – коефіцієнт еластичності витрат на оплату праці;

$\Delta K_t = \widehat{K}_t - K_t$ – зміна витрат капіталу при зміні середньої ставки єдиного податку.

Завданням реформування єдиного податку є максимізація зміни чистого прибутку підприємств, відрахувань до бюджету і доходів населення в періоді, наступному за періодом введення нової ставки. Подальші періоди не розглядаються, так як, якщо буде отримано позитивний результат для першого періоду після зміни середньої ставки, то і в інших періодах цей результат буде мати аналогічну динаміку. Особливості впливу середньої ставки на період її введення в дію, коли відрахування до бюджету змінюються, а ефекту для населення і

підприємств ще немає, будуть враховані в окремих обмеженнях моделі.

Цільова функція моделі має вигляд:

$$Z(\hat{r}^E) = \Delta T_t + \Delta L_t + \Delta P_t \rightarrow \max, \quad (1)$$

де $\Delta T_t = \hat{T}_t - T_t$ – різниця між обсягом відрахувань до бюджету з урахуванням зміни ставки єдиного податку, який здійснився в періоді $t-1$ і без такої зміни, розрахована для періоду t ;

$\hat{T}_t = \hat{T}_t^E + \hat{T}_t^P$ – обсяг відрахувань до бюджету з урахуванням зміни ставки єдиного податку, що стався в періоді $t-1$, розрахований для періоду t ;

$\hat{T}_t^E = \hat{r}^E \hat{Y}_t$ – відрахування єдиного податку в періоді, з урахуванням зміни ставки єдиного податку;

$\hat{T}_t^P = r^P \hat{L}_t$ – відрахування податку на доходи фізичних осіб у періоді, з урахуванням впливу зміни ставки єдиного податку;

$\Delta L_t = \hat{L}_t - L_t$ – різниця між доходами населення з урахуванням зміни ставки єдиного податку стався в періоді $t-1$ і без такої зміни, розрахована для періоду t ;

$\Delta P_t = \hat{P}_t - P_t$ – різниця між чистим прибутком підприємств з урахуванням зміни ставки єдиного податку стався в періоді $t-1$ і без такої зміни, розрахована для періоду t .

Для моделі вводиться ряд обмежень.

1. Доходи населення не повинні зменшитися в результаті зміни середньої ставки єдиного податку:

$$\Delta L_t \geq 0. \quad (2)$$

2. Відрахування до бюджету не повинні зменшитися більш ніж на 10%, оскільки в разі їх істотного зниження постраждає та частина населення, яка залежить від державного фінансування - пенсіонери, працівники бюджетних організацій і т.п.

$$\frac{\Delta T_t}{T_t} \geq -0,1 \quad (3)$$

3. Початковий негативний ефект від зменшення середньої ставки єдиного податку в період її введення в дію не повинен перевищувати 20%:

$$\frac{\Delta T_{t-1}}{T_{t-1}} \geq -0,2. \quad (4)$$

4. Не повинно статися зниження обсягу виробництва (така ситуація хоч і малоймовірна, але теоретично можлива, якщо при падінні обсягу виробництва буде відбуватися зниження собівартості більш швидкими темпами, в результаті чистий прибуток підприємств буде рости):

$$\hat{Y}_t \geq Y_t. \quad (5)$$

5. Інші обмеження, необхідні для розрахунку змін основних показників, що входять в цільову функцію, економічний зміст і порядок розрахунку яких був описаний вище:

$$\Delta T_t = (\hat{r}^E \hat{Y}_t + r^P \hat{L}_t) - (r^E Y_t + r^P L_t) \quad (6)$$

$$\Delta P_t = (\hat{Y}_t - \hat{C}_t - \hat{T}_t^E) - (Y_t - C_t - T_t^E) \quad (7)$$

$$\Delta L_t = \frac{\alpha}{\beta} \Delta K_t, \quad (8)$$

$$\hat{Y}_t = A \cdot \hat{K}_t^\alpha \cdot \hat{L}_t^\beta, \quad (9)$$

$$\hat{L}_t = L_t + \Delta L_t, \quad (10)$$

$$\hat{K}_t = K_t + \Delta K_t, \quad (11)$$

$$\Delta K_t = \hat{I}_{t-1} - I_{t-1}, \quad (12)$$

$$\hat{I}_{t-1} = f_P(\hat{P}_{t-1}), \quad (13)$$

$$\hat{P}_{t-1} = Y_{t-1} - C_{t-1} - \hat{T}_{t-1}^E, \quad (14)$$

$$\hat{C}_t = C_t + \Delta C_t, \quad (15)$$

$$\hat{T}_{t-1}^E = \hat{r}^E Y_{t-1}. \quad (16)$$

Рішення оптимізаційної моделі (1)-(16) може бути знайдено за допомогою стандартних методів вирішення лінійних оптимізаційних моделей. Значення показників, що відображають економічну ситуацію без впливу нової середньої ставки єдиного податку (в описі моделі це змінні без «кришки»), можуть бути взяті з статистики при розрахунку на прикладі вже минулих періодів або ж з прогнозів. Значення показників, що відображають економічну ситуацію з урахуванням впливу нової середньої ставки єдиного податку (в описі моделі це змінні з «кришкою» або) розраховуються згідно вищеописаної послідовності, починаючи з розрахунку відрахувань єдиного податку при середній ставці єдиного податку.

Підвищення ефективності податкової політики має забезпечуватися завдяки досягненню інституційної симетрії, дотриманню принципів фіскальної справедливості та відповідальності, що не лише уможливить збалансування бюджетних потоків, а й створить основу для реалізації суспільних реформ, які визнані найбільш доцільним шляхом прогресивного розвитку України.

4. **Висновки.** Таким чином, за допомогою економетричних та статистичних методів дослідження розроблено економіко-математичний підхід щодо фінансового регулювання малого і середнього бізнесу в умовах його стабілізації в Україні. Даний підхід направлений на пошук оптимальної ставки єдиного податку в умовах стимулювання інноваційної активності підприємств малого і середнього бізнесу, що забезпечить збалансованість податкових надходжень

до бюджету та зростання рівня зайнятого на таких підприємствах населення. А це в свою чергу дозволить більш чітко визначити основні напрями податкового реформування в Україні в умовах європейської інтеграції.

Література

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Мазур Ю.А. Модели динамики экономического роста с учетом налогового фактора: / Моногр. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2007. – 100 с.
3. Шерстенников Ю.В. Модель влияния темпов внедрения инновационных решений на динамику развития малого предприятия / Ю.В. Шерстенников, Л.В. Ромашук // Экономика: проблемы теории та практики: Збірник наук. праць. – Вип. 222: В 5 т. – Т. III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 468–480

References

1. Analitichna dopovid' do Shhorichnogo Poslannja Prezidenta Ukraїni do Verhovnoi Radi Ukraїni «Pro vnutrishne ta zovnishne stanovishhe Ukraїni v 2015 roci». – K. : NISD, 2015. – 684 s.
2. Mazur Ju.A. Modeli dinamiki jekonomicheskogo rosta s uchetom nalogovogo faktora: / Monogr. – Doneck: IJeP NAN Ukrainy, 2007. – 100 s.
3. Sherstennikov Ju.V. Model' vlijanija tempov vnedrenija innovacionnyh reshenij na dinamiku razvitija malogo predprijatija / Ju.V. Sherstennikov, L.V. Romashuk // Ekonomika: problemi teorii ta praktiki: Zbirnik nauk. prac'. – Vip. 222: V 5 t. – T. III. – Dnipropetrovs'k: DNU, 2007. – S. 468–480

Рекова Н.Ю., Мельник С.В., Луценко В.И. Направления реформирования налогового регулирования МСБ в условиях европейской интеграции.

В статье предложена экономико-математическая модель определения оптимальной средней ставки единого налога с учетом ее влияния на основные показатели развития национальной экономики, населения и предприятий. Данный подход направлен на поиск оптимальной ставки единого налога в условиях стимулирования инновационной активности предприятий малого и среднего бизнеса, а также направлен на обеспечение сбалансированности налоговых поступлений в бюджет и повышению уровня занятого населения на

таких предприятиях. Обосновано, что реализация предложенного подхода обеспечит не только улучшение финансового регулирования малого и среднего бизнеса, но и поможет определить основные направления налогового реформирования в Украине по хозяйственной деятельности предприятий малого и среднего бизнеса в условиях европейской интеграции.

Ключевые слова: *экономико-математическая модель, оптимальная ставка единого налога, малый и средний бизнес, инновационная активность, финансовое регулирование, налоговое реформирование, европейская интеграция.*

Rekova N.Yu., Melnyk S.V., Luzenko V.I. The directions of reforming of tax regulation of SMB in the conditions of the european integration.

The economic-mathematical model of definition of the optimum average rate of a uniform tax defined taking into account its influence on the main indicators of development of national economy, the population and the enterprises is offered. This approach is directed on search of an optimum rate of a uniform tax in the conditions of stimulation of an innovative activity of SME as well as aimed at providing balance of tax revenues in the budget and to increase of level of the population employment at such enterprises. It is proved that realization of this approach will provide improvement of financial regulation of SME and also will allow to determine the main directions of tax reforming in Ukraine concerning SME activity in the conditions of the European integration.

Key words: *economic-mathematical model, optimum average rate of a uniform, small and medium business, innovative activity, financial regulation, tax reform, european integration.*

Рекова Наталія Юрївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України (м. Краматорськ)

Мельник Сергій Вячеславович – аспірант, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України (м. Краматорськ)

Луценко Вікторія Іванівна – аспірант, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України (м. Краматорськ) snezhana_pirko@mail.ru

Рецензент: **Заблодська І.В.**, д.е.н., професор

Стаття подана 15. 01. 2015